

Humanisternas idéprogram

Humanisterna är en organisation vars verksamhet syftar till att främja den *sekulära humanismen* som livsåskådning (i idéprogrammet fortsättningsvis kallad "humanism") och de etiska och politiska ställningstaganden som följer ur denna.

I idéprogrammet redovisas Humanisternas övergripande idéer och ställningstaganden i aktuella frågor. Idéprogrammet revideras när förutsättningarna förändras genom ny kunskap och nya lagar. Humanisternas verksamhetsprioriteringar redovisas i en verksamhetsplan.

Förbundsstyrelsen och lokalavdelningar verkar i enlighet med idéprogrammet.

Innehåll

Behovet av humanism i samhället.....	2
Kultur och värderingar	3
Individ och grupp	3
Vetenskap, förnuft och kritiskt tänkande	4
Liv, integritet och medicinsk etik.....	5
Utbildning	6
Stat och religion	7

Behovet av humanism i samhället

Centrala värden i humanismen är respekt för individens frihet och integritet. Demokrati och vetenskapliga metoder är avgörande verktyg för att skapa en bättre värld.

I dagens värld märks tydliga tendenser till extremism, ofta motiverad av religiös eller politisk fundamentalism, samtidigt som pseudovetenskap frodas.

Fattigdom och politiska diktaturer legitimeras ibland med dogmatiska och/eller religiösa argument. Kvinnor, sexuella minoriteter och barn är i delar av världen närmast rättslösa. En repressiv sexualmoral leder till utstötning, förföljelse och våld mot individer, som inte följer traditionella normer.

Även i Sverige finns individer som förnekas sina mänskliga rättigheter, som i praktiken inte har rätt till sin egen kropp, inte har möjligheter att studera och arbeta, inte har rätt att leva med den de vill, inte har rätt att gå ut ensam eller klä sig som de vill, på grund av att religiösa eller kulturella föreställningar tillåts stå över individens vilja.

Det förekommer att offentliga verksamheter stöder metoder som saknar vetenskapligt stöd eller strider mot vetenskapliga resultat, t ex program för missbruksvård. Religiösa organisationer ges rättigheter och en plats i samhället som i står konflikt med principen om likvärdig behandling av företrädare för olika livsåskådningar. Även i Sverige återstår mycket innan vi har en stat som lever upp till sekulära principer.

Viktiga definitioner:

Sekulär stat

All myndighetsutövning liksom alla offentliga beslut och verksamheter är livsåskådningsneutrala. En sekulär och demokratisk stat är en förutsättning för livsåskådningsfrihet för alla.

Sekulärt samhälle

Ett samhälle där

- Alla medborgare har rätt att utöva sin livsåskådning, ensam eller i grupp, under förutsättning att detta inte kommer i konflikt med andras rättigheter.
- Ingen medborgare tvingas följa eller tillhöra en viss kulturell sedvänja eller livsåskådning.

Ett sekulärt, öppet och demokratiskt samhälle är en förutsättning för livsåskådningsfrihet för alla.

Sekulär humanism

En naturalistisk livsåskådning som utgår från människan. Den handlar om människors förhållande till varandra och till den värld vi lever i. Den framhäver individens självständighet, värde och ansvar. Humanismen bygger på människan som förnuftsvarelse och hennes förmåga att söka kunskap och lära av erfarenheter.

Kultur och värderingar

Människan har förmåga att i hög grad inse konsekvenserna av sina handlingar. Därför har hon ett ansvar att inte bara för sina handlingar utan också för konsekvenserna av dessa, i dag och i morgon. Vi humanister ansvarar för att våra handlingar står i överensstämmelse med de etiska principer vi företräder.

Konst och kultur har stort inflytande på den mänskliga utvecklingen. Där gestaltas både individuella och allmänna erfarenheter och upplevelser. Människors förmåga att fantisera och skapa framtidsbilder är i kombination med förnuftet, en förutsättning för att kunna lösa problem och finna nya vägar i livet.

En vanlig missuppfattning är att moral kan härledas ur religion. Även bland dem som inte tror på någon övernaturlig kraft bortom människan är uppfattningen vanlig att religionerna spelar en viktig roll för samhällsmoralen. De moralregler som återfinns runt om i världen knyts ofta till tradition och religion. Inte sällan kräver förespråkarna för dessa att även oliktankande ska tvingas följa dem. Om det sker riskerar det att leda till konformism, auktoritetstro, rädsla och avvisande av nya kunskaper och insikter.

Därför tycker vi så här

- Människor ska använda sitt förnuft och sin kunskap som grund för moraliskt handlande på ett sätt som tar hänsyn till konsekvenserna både i dag och i framtiden.
- Det är viktigt att sprida kunskap om att moral inte behöver ha sitt ursprung i religion.
- De intressen och målkonflikter som finns i ett samhälle kan bäst balanseras i ett demokratiskt och livsåskådningsneutralt system.
- Ansvar att kritiskt granska och vidareutveckla etiken är en viktig uppgift som vilar på oss människor. Det bör ske i öppen dialog och leda fram till samförstånd eller demokratiska beslut.

Individ och grupp

Humanisterna arbetar för de mänskliga rättigheterna, som de redovisas i en rad internationella dokument och konventioner. Exempel på sådana dokument och konventioner är FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter och de konventioner som baseras på denna, men också de av den internationella humaniströrelsen antagna deklarationerna, t ex Humanist Manifesto (2000), Amsterdamdeklarationen (2002) och Brysseldeklarationen (2007).

De individuella mänskliga rättigheterna hotas på många håll i världen av kollektiv ofrihet och religiös och traditionell trångsynthet. Individuer har många sociala identiteter men förväntas ofta av politiska och religiösa ledare vara lojala bara

mot en, t ex sin religiösa tro. Ofta erkänner kollektiv inte att individers livs-
åskådning och sociala identiteter kan förändras över tid. De tillåts inte själva
välja.

Därför tycker vi så här

- Mänskliga rättigheter tillkommer individer och varje människa ska be-
traktas och bemötas som individ.
- Kulturella och religiösa grupper har till skillnad från individer inte tankar
eller sinnen och ska därför inte ges rättigheter som inkräktar på indivi-
dens.
- Barn ska tillförsäkras fri- och rättigheter baserade på FN:s barnkonven-
tion.
- De mänskliga rättigheterna måste försvaras och utvecklas. Konflikter
mellan olika rättigheter kan bara lösas med hjälp av mänskligt förnuft.
- Alla ska vara fria att hysa vilka åsikter de vill och att leva enligt den livs-
åskådning de önskar så länge det inte inkräktar på andras rättigheter.
- Lagar och offentliga beslut måste gälla på samma villkor för alla individer.

Vetenskap, förnuft och kritiskt tänkande

Det är viktigt att eftersträva en så korrekt bild av verkligheten som möjligt, inte minst när man vill komma till rätta med de många och komplexa problem som mänskligheten står inför. Exempel på sådana problem är fattigdom, miljö- och klimathot, globala konflikter och diskriminering av olika slag.

Empiriska studier, logiskt tänkande, kritisk analys och öppen argumentation är metoder för att få fram en så saklig och objektiv verklighetsbeskrivning som möjligt. Enighet bland forskare innebär inte någon garanti för att beskrivningen av verkligheten är korrekt, men inom vetenskapen finns metoder för att med tiden komma till rätta med missuppfattningar.

Det går inte att förklara allt med hjälp av dagens vetenskapliga metoder, men med hjälp av mänskligt förnuft och kunskapssökande kan människan förstå mer och mer av den värld hon lever i. Hennes fattningsförmåga har dock sina gränser och kanske kan hon aldrig förstå allt.

Kritiskt tänkande ska inte bara appliceras på frågor som kan ges vetenskapliga svar och vid tillämpning av vetenskapliga rön, utan också på samhällets normbildning. Kollektiva ideal, sedvänjor och sociala överenskommelser är föränderliga och måste omprövas i ljuset av ny kunskap, nya erfarenheter och diskussion i moraliska frågor.

Pseudovetenskapliga påståenden används inte sällan i kommersiella sammanhang. Det förekommer en utbredd affärsverksamhet kring en mängd förete-
elser utan vetenskaplig grund såsom alternativmedicin, nyandliga hälsokurer,
seanser med spiritistiska medier, horoskop och tarotkortsläsning.

Därför tycker vi så här

- Effekten av olika samhälleliga interventioner (mediciner, sociala insatser mm) ska undersökas med vetenskapliga metoder.
- Offentliga beslut och verksamheter ska så långt möjligt bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. De ska inte stödja sådant som vetenskapen avfärdat som felaktigt eller icke fungerande.
- Det ska inte vara tillåtet att marknadsföra varor och tjänster med löften om resultat som saknar stöd i vetenskap och beprövad erfarenhet. Det gäller t ex metoder som
 - homeopati, astrologi och healing.
 - Så kallad alternativmedicin bör inte undantas från de kvalitetskrav som ställs på sjukvården i övrigt. Om alternativmedicinen fungerar så är den inte längre alternativ.
- Kvacksalveribestämmelsen i patientsäkerhetslagen ska utvidgas till att omfatta all hälso- och sjukvård

Liv, integritet och medicinsk etik

Alla människor har rätt till kroppslig integritet och personlig säkerhet. Det innebär rätt att som vuxen själv välja sexualpartner och med vem man ska leva. Det innebär rätt för kvinnor att avgöra om de ska avbryta sin graviditet (aborträtten), rätt för barn till sin egen kropp och till omvårdnad och respekt samt allas rätt att själva bestämma i frågor om behandling och vård i livets slutskede.

Humanisternas medicinska etik utgår från människan och hennes behov. Syftet med hälso- och sjukvården är att främja hälsa, motverka ohälsa och minska lidande. Mänskliga behov och människors rätt till kroppslig integritet ska vara avgörande.

Vetenskapen ger oss ständigt nya möjligheter att förebygga ohälsa och främja hälsa. Dessa metoder ger ibland upphov till nya etiska frågor som samhället måste ta ställning till.

Det förekommer behandlingsmetoder, inte minst vid behandling av missbruk och psykiska problem, som saknar vetenskaplig grund och som i värsta fall kan leda till att människor kommer till skada. Kraven på vetenskaplig kompetens behöver höjas inom dessa områden.

Gällande riktlinjer för vård i livets slutskede, liksom för organdonation, kan innebära problem för såväl patienter som deras anhöriga och sjukvårdspersonal.

I stora delar av världen innebär traditionella normer hinder för människor att få tillgång till god sjukvård. Religiösa och vidskepliga läror utsätter människor för fara, direkt och indirekt.

I många delar av världen begränsas människors tillgång till preventivmedel och säkra aborter på grund av förhärskande religiösa föreställningar. Inte heller i Sverige är kroppslig integritet någon självklarhet. Omskärelse av pojkar utan deras samtycke och utan medicinsk grund är tillåten.

Här tas några frågor upp som rör medicinsk etik, men många återstår att diskutera, t.ex. och surrogatmoderskap och eutanasi.

Därför tycker vi så här

- Barns kroppsliga integritet ska respekteras.
- Stamcells forskning ska utvecklas utan ideologiska skygglappar.
- Samtycke till organdonation ska förutsättas såvida inte annat uttalats av individen själv. Samhällsinformationen om organdonation bör öka.
- Individen ska ha rätt att på egen begäran få hjälp att dö när fortsatt liv innebär ett oacceptabelt lidande som den drabbade inte vill bära.
- Reglerna för vård i livets slutskede ska ändras så att organdonation underlättas.
- Lagstiftningen ska ha som utgångspunkt att individen har rätt till ett värdigt slut på livet. Frågan om aktiv dödshjälp bör utredas i en allsidig statlig utredning.
- Preventivmedel och rätt till säkra aborter är viktiga verktyg för att ge människor makt över sina egna liv. De måste tillåtas i alla länder.

Utbildning

Alla som deltar i offentligt finansierad utbildning har rätt till ett kunskapsinnehåll som är sakligt och allsidigt och till en pedagogik som bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det offentligt finansierade utbildningsväsendet ska främja öppet och kritiskt tänkande, demokrati, jämlikhet och jämställdhet samt respekt för andra människor. Skolan ska vara sekulär, dvs. undervisa om olika livsåskådningar men förhålla sig neutral till dessa.

Undervisningen i skolan ska enligt skollagen vara icke-konfessionell. Trots det ges i många skolor och läromedel kristendomen en särställning.

Sverige tillåter idag konfessionella skolor. Enligt lagen ska skolorna vara öppna för alla och deltagandet i de religiösa inslagen frivilligt. I många fall fungerar detta inte i praktiken. Till exempel kan en elevs val att inte delta i religiösa aktiviteter leda till att hans livsåskådning avslöjas. Dessutom förekommer diskriminering på grund av kön när flickor och pojkar får olika undervisning.

I många fall kan utbildningsväsendets acceptans för religiösa och kulturella uttryck innebära inskränkningar i individens rättigheter.

Teologiska fakulteter vid svenska universitet och högskolor erbjuder praktiska övningar i svenska kyrkans ritualer och konfessionella kurser som förutsätter en kristen tro.

Därför tycker vi så här

- All utbildning som finansieras med offentliga medel ska grundas på vetenskap, beprövad erfarenhet och skollagens värdegrund.
- Skolans undervisning ska förmedla objektiv kunskap om olika livsåskådningar.
- Ämnet religionskunskap ska benämnas livsåskådningskunskap. Ämnet ska ta upp både sekulära och religiösa livsåskådningar.
- Barnens rätt att få allsidig undervisning och att kunna delta i alla skolans aktiviteter ska gå före föräldrarnas rätt att bestämma om barnens skolgång. Det gäller t ex rätten att delta i sexual- och simundervisning.
- Religiösa ceremonier, såsom kristna skolavslutningar och gemensamma bönestunder, hör inte hemma i den obligatoriska skolan.
- Religiösa friskolor ska inte tillåtas i den obligatoriska skolan. Så länge de tillåts måste staten utöva effektiv kontroll, så att alla elevers livsåskådningsfrihet skyddas och så att de inte utsätts för diskriminering på grund av t ex kön eller sexuell läggning.
- De teologiska fakulteterna vid universiteten ska avskaffas. Forskning och undervisning som bedrivs vid dagens teologiska fakulteter ska föras över till fakulteterna för samhällsvetenskap och humaniora. Undervisning och forskning i teologiska ämnen ska följa de vetenskapliga principer som gäller vid dessa fakulteter.
- I SFI-undervisningen och annan information för nyanlända ska det informeras om att man i Sverige har rätt att fritt välja livsåskådning, att utöva en religion men också att avstå från religion.

Stat och religion

Alla har rätt att själv välja livsåskådning. Ingen ska ha rätt att påtvinga någon annan sin livsåskådning eller inkräkta på någon annans frihet med hänvisning till sin egen livsåskådning. Alla livsåskådningsorganisationer ska ha samma rättigheter och skyldigheter.

Alla ska ha möjligheter till sekulär krishantering och sekulära ceremonier, oavsett var i landet de bor. Verklig religionsfrihet kan bara uppnås i en sekulär och demokratisk stat.

Idag dominerar religiösa samfund utbudet av resurspersoner vid offentlig krishantering, t.ex. i räddningstjänsten, kriminalvården och försvaret. Ofta saknas sekulära alternativ.

Svenska kyrkan har en särskilt privilegierad ställning bland trossamfunden. Det finns även starka band mellan andra trossamfund och offentlig verksamhet.

Vissa trossamfund får exempelvis hjälp av staten att driva in sina medlemsavgifter.

Staten ger i dag stöd till trossamfund för att de ska bedriva religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård och undervisning. Villkoret för det statliga stödet är, enligt lagen, att trossamfunden bidrar till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på. Flera av samfunden har emellertid uppfattningar som står i konflikt med dessa värderingar, inte minst vad gäller synen på jämställdhet, sexuell läggning och könsuttryck. Statens stöd riskerar därmed att fungera kontraproduktivt i förhållande till de ideal den säger sig vilja främja.

I vårt moderna samhälle önskar många markera viktiga händelser i livet på ett personligt sätt. Många unga önskar sekulära alternativ till religiös konfirmationsundervisning för att möta sina behov av samtal kring vuxenliv och identitet. Även många vuxna har behov av samtal om existentiella frågor och efterfrågan på sekulära begravningar ökar. Endast medlemmar i Svenska kyrkan har rösträtt och är valbara till de nämnder som hanterar alla svenskars rätt till begravningslokaler och begravningsplatser. Religiösa organisationers sätt att utöva myndighet vid t ex vigsel står ibland i konflikt med diskrimineringslagstiftningen.

Därför tycker vi så här

- Alla livsåskådningsorganisationer ska behandlas lika och ha samma rättigheter och skyldigheter.
- Religiösa organisationers dominans vid krishantering behöver balanseras och kompletteras med representation från sekulära livsåskådningsorganisationer.
- Kommuner måste alltid tillhandahålla vård och social omsorg som bygger på sekulära principer. Deltagande i sociala verksamheter som bedrivs på religiös grund måste förutsätta informerat samtycke från klientens sida.
- Det statliga stödet till trossamfundens religiösa verksamhet ska avskaffas.
- Bidrag till livsåskådningsorganisationer som lever upp till vedertagna kriterier avseende t ex mänskliga rättigheter och jämställdhet ska utgå på lika villkor.
- Svenska kyrkan eller andra trossamfund ska inte få statens hjälp att driva in sina medlemsavgifter, eftersom detta underminerar principen att medlemskap ska baseras på återkommande bekräftade handlingar.
- Utvecklingen av olika typer av sekulära ceremonier ska välkomnas.
- Kommunerna ska tillhandahålla lokaler lämpliga för sekulära ceremonier.

- Kommunerna ska överta ansvaret för samhällets begravningsverksamhet i form av begravningsplatser, krematorier och neutrala lokaler för begravningsceremonier från Svenska kyrkan.
- Det civilrättsligt reglerade äktenskapet ska ingås inför en offentlig myndighet. De religiösa samfundens vigselrätt ska avskaffas.